

VARSLERNES FAR, DANIEL ELLSBERG I OSLO: PRISEN FOR Å BLÅSE I FLØYTA

SIDE 1, 6, 7 OG 10 | VARSLERE

BRITISK EXIT: BEDRE ALTERNATIV FOR NORGE?

SIDE 3 | EU SETT FRA BRUSSEL

UKENTLIG INTERNASJONAL ORIENTERING SIDEN 1953

TYSK INNVANDRING: KULTURELT KRAFTSENTRUM

SIDE 8 | FLYKTNINGER

ANJA BREIEN: JUBILANTENS HISTORISKE ROLLE OG VITALITET

SIDE 12 | FILMSKAPER

ATOMVÅPEN-FORBUD: NORGE ER FOR PASSIVE

SIDE 5 | INSTILLING TIL STORTINGET

NY TID

En aktivitet for de modigste blant oss

VARSLERE/OVERVÅKNING

Et demokrati er avhengig av en fri presse som kan rapportere om saker som angår oss alle. Pressen er i sin tur avhengig av kilder – varslere – men norske medier har åpenbart en vei å gå når det gjelder beskyttelse av varslere i dagens samfunn.

AV TORI AARSETH

Å varsle har alltid vært en aktivitet for de modigste blant oss. I et demokratisk samfunn er det essensielt at informasjon om kritikkverdige forhold kommer ut, slik at mennesker i maktposisjoner kan stilles til ansvar. Like fullt har den enorme overvåkningskapasiteten som er utviklet over de siste tiårene – sammen med kraftige gjengjeldelser mot varslere som har stått fram – gjort terskelen for varsling veldig høy.

Det ligger i pressens samfunnsansvar å rapportere om forhold folk bør få vite om – men dette oppdraget avhenger av at man fortsatt har kilder. Hva bør dagens mediehus gjøre for å bedre legge til rette for varsling?

Et umulig valg. La oss prøve å se det hele fra varslernes ståsted. En potensiell varslere er som alle andre, helt til den dagen hun snubler over informasjon som ikke tåler dagens lys – og som nettopp av den grunn bør få se det. Sannsynligvis får den potensielle varsleren denne informasjonen gjennom jobben sin. Det uunngeelige valget er et umulig valg: å tie, og dermed være del av noe som strider mot egen samvittighet, eller å varsle, og få livet sitt systematisk lagt i grus. De fleste velger å tie, og det er ikke uten grunn. Da Daniel Ellsberg i 1971 varslet om at amerikanske myndigheter hadde ført folket bak lysnet om situasjonen i Vietnam, ble han tiltalt etter Spionasje-loven av 1917. Saken ble avvist da det ble avdekket at FBI hadde benyttet seg av ulovlig avlytting for å samle bevis mot Ellsberg. Under Obamas presidentskap har amerikanske myndigheter imidlertid igjen brukt Spionasje-loven mot varslere gjentatte ganger, blant annet mot Chelsea Manning (tidligere kjent som Bradley Manning) og Edward Snowden.

Muligheten for å bli dratt gjennom en kostbar rettsak under en tiltale som portretterer varsling som landssvik, er ille nok

VARSLERE ... fortsetter side 7

© No Red Tape

Brorskapets politikk

AMERIKABREV

ANNE BITSCH, NEW YORK

Det skrives et viktig kapittel i amerikansk feministisk historie når unge kvinner gjør opprør mot eliteuniversitetenes brorskap og skjulte maktstrukturer. Men det er viktig å unngå den farlige dehumaniseringen.

Det første som slår er når man står foran den store inngangen til Columbia University, er at dette er et sted for store tanker. Bygningene er majestetiske, og man kjenner nesten et høytidelighets sus i kirsebærtrærne på campus. På venstre hånd vaier det ett amerikansk flagg og ett lyseblått flagg med en hvit krone på, Columbias varemerke, fra flaggstengene foran Low Library. Nå om sommeren virker alt å være harmonisk. Glade, unge mennesker soler seg på trappa foran Alma Mater. Det lyser ungdommelig håpefullhet av dem. Det er ikke rart. Mange av dem lever på livets solside. Siden stiftelsen i 1754 har dette universitetet klekket ut intet mindre enn tre presidenter, ni høyesterettsdommere og 43 nobelprisvinnere.

Men under den glansede overflaten av elitisme og suksess skjuler det seg mørke hemmeligheter. Ikke alle studenter har en like god studietid. En av dem er Emma Sulkowicz. Hun hevder at en medstudent

voldtok henne i løpet av hennes første studieår. I 2013 klaget hun ham inn for et råd på universitetet som håndhever interne retningslinjer i saker om seksuelle krenkninger. Under en hemmelig, lukket høring i oktober 2013 erklærte rådet at medstudenten ikke var ansvarlig. Som respons har Sulkowicz siden i fjor høst båret rundt på en blå madrass maken til den som hun skal ha blitt voldtatt på. Performansen – som også går under navnet *Carry That Weight* – var Sulkowicz' avslutningsprosjekt i visuell kunst. Meldingen fra Sulkowicz var klar: «Det kan ta en dag, eller til jeg blir uteksaminert. Han skal bortvises. Inntil det skjer kommer jeg til å bære madrassen med meg.» uttalte hun til universitetsavisen Columbia Spectator i fjor.

Medstudenten mener på sin side at madrassaktivismen har ødelagt hans studietid og karrieremuligheter. I april anla han sak mot Columbia for

kjønnsdiskriminering. Sulkowicz sier derimot at performansen først og fremst er en politisk protest, og en måte å vise verden vekten av det traumatiserte offeret bærer på.

Aktivisme. Sulkowicz lyktes ikke med å få ham bortvist. Da hun sammen med tusenvis av andre kappeklede medstudenter mottok sitt eksamensbevis under en høytidelig seremoni forrige uke, hadde hun madrassen under armen.

Columbia University er i likhet med 94 andre universiteter nå under føderal etterforskning for brudd på Title IX – en lov som forbyr kjønnsdiskriminering i utdanningssystemet. Ironisk nok har både Sulkowicz og hennes medstudent tydd til samme rettslige virkemiddel. Mens hun og 23 andre kvinner formulerte en klage til det amerikanske undervisnings-

AMERIKA ... fortsetter side 9

Det norske oljeeventyrets konsekvenser

ØKONOMI

Ser man nærmere etter, er det norske Oljefondet allerede «brukt opp» flere ganger. Hva kan Norge gjøre for å redde Oljefondet? Og når står verdens sentralbankens enorme pengetrykking for fall?

AV HANS E. OLAV

Journalist og forfatter Simen Sætre kaller det «petromania» – «en tilstand av eufori/gigantomani/hemningsløshet med ubevisst endring av personlighet/mentalitet/tanke-mønster, samt tap av oversikt/selvinnsett/dømmekraft som følge av ekstraordinære hydrokarboninntekter, knyttet til petrostater i boom». Sætres bok *Petromania* forteller historien om en rekke oljestater som uten unntak har endt opp med vanskeligstilte økonomier og sosiale problemer som følge av stor oljerikdom. Problemet er «for mye av en god ting» – altså at store verdier forvaltes av ett eneste forvaltningsmiljø.

I Norge gjøres dette av politikerne og sentralbanken gjennom Statens pensjonsfond utland (Oljefondet). Resultatet av denne sentraliserte styringsformen betegnes gjerne som et «declining rate of return»-regime. Jo større og mer omfattende Oljefondet blir, desto dårligere avkastning får vi. Dette skyldes at statsmakten og Oljefondet bruker en rasjonell småskalaløkk på en storskalaproblemstilling. Et for stort og sentralstyrt miljø greier ganske enkelt ikke å forvalte det hele på en fornuftig måte. Til slutt går det som det gjør med alle store offentlige prosjekter: Det ender i en økonomisk katastrofe. Milliardtapene i NAV er et godt eksempel. Katastrofen kan ikke avviges av godt informerte og smarte mennesker, fordi det alltid er de samme smarte menneskene som forårsaker katastrofen i første instans.

De direkte konsekvensene for fremtidige generasjoner av Oljefondet kan måles temmelig presist gjennom avkastning. De indirekte konsekvensene springer gjerne ut av vissheten om at denne store pengesekken finnes og kan brukes på sosiale velferdsreform. Det blir på en måte som med Ole Brumm – ja takk (til begge deler).

Økte utgifter. De indirekte konsekvensene er vanskeligere å tallfeste, men de er godt synlige om vi ser etter dem. Tidligere finansminister Sigbjørn Johnsen kom

ØKONOMI ... fortsetter side 14

I AVISEN:

Hvis Gazas folk får puste inn litt svart humor, kan det gi næring til troen på endring gjennom folkelig motstand, tror palestinsk humorskribent. GAZA/VIDEO side 2

Alle former for menneskerettighetsbrudd og urettferdighet henger tett sammen, sier forfatter, filmskaper og aktivist, Abdellah Taia. Forrige uke delte han sine erfaringer under konferansen Oslo Freedom Forum. LHBT-RETTIGHETER side 7

To aktuelle, unge norske essayister tar hver på sin måte et oppgjør med etablerte forestillinger. Og hva kan vi lære av iranske essayister? OM ESSAYISTER side 10 og 13

Tell Spring Not to Come This Year skildrer Helmut-provinsen i Afghanistan etter at ISAF-styrkene trakk seg ut, sett gjennom øynene til de lokale styrkene. DOKUMENTAR side 13

Abonnement og kundeservice:
tlf: 450 20 044 (også sms)
e-post: abo@nytid.no – www.nytid.no/abonnement
Abonnementpriser
6/12 måneder (hver onsdag) 790/1450 kr

Bølgekraft feies under teppet

MILJØ

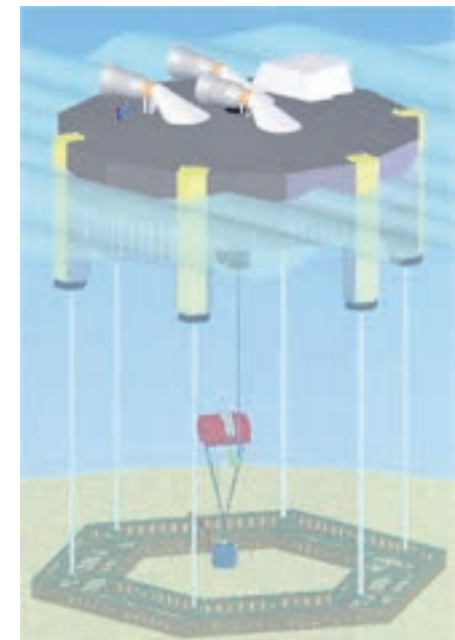
Norge kunne blitt en ledende bølgekraftnasjon – men alt tyder på at vi lar denne sjansen gå fra oss. Problemet er ikke teknologien, men den manglende politiske viljen.

AV EMMA BAKKEVIK

Som fornybar energikilde kan bølgekraft utgjøre et potent alternativ til oljen, spesielt i Norge, hvor den lange kystlinjen innebærer et enormt potensial. Manglende politisk vilje fører imidlertid til at utviklingen av bølgeenergien bremses, fordi sektoren ikke anses for å være tilstrekkelig lønnsom. Hadde Statkraft eller Oljefondet våget å investere i bølgen, kunne imidlertid Norge blitt et foregangsland på feltet – og brukt ekspertisen til å vise at våre humanitære løfter ikke bare er tomme ord. I

Sverige ser vi en helt annen holdning: der er Energimyndigheten klar på at støtten de gir til bølgekraftprosjekter, er gunstig og i favor for dem selv, siden det fremmer svensk miljøteknologi.

Miljøvennlig, men vanskelig. Bølgeenergien skapes når vind blåser over havområdene. Vinden oppstår når solen varmer opp luften. Energistrommen, som regnes i watt per kvadratmeter flate, blir fortløpende under vannflaten. I havet er bølgeenergistrommen omtrent fem ganger tettere enn vindenergistrommen. Dette gir gode prognoser for at bølgekraftverk kan bli sentrale tilskudd til energiforsyningen i fremtiden. Bølgeenergi troner høyt på listen over såkalte rene energikilder; i utgangspunktet er den for eksempel mer miljøvennlig enn både solcelleenergi, som trenger mange miljøskadelige materialer, og vindkraft, som innebærer betydelige visuelle og akustiske forstyrrelser i naturen. Til forskjell fra tidevannsennergi, som plasseres nærmere kysten – gjerne ved trangere sund – ligger bølgekraftturbinen lenger ut på havet, hvor den kontinuerlig kan fange opp mye mer energi.

Siden 1970-tallet har man forsket på mulighetene for ren energi fra havet, men fremdeles er det langt igjen. Utbyggingen av installasjonene til havs møter mange utfordringer, som korrosjon fra saltvannet samt alger som tærer på materialet. Ikke minst er bølgenes bevegelser, som varierer i både omfang og retning,

vanskelige å regulere. Selv om denne dynamikken gir svært gode forhold for akkumulasjon av energi, innebærer det desto mer hodebry i forsøket på å fange opp all energien på en effektiv måte. Rent teknisk må modellen være meget robust for å tåle klimaet til havs, hvor de meteorologiske forholdene er vriene å forutsi. Man skal ikke undervurdere kraften bølgen har – mange forsøk er blitt skrinlagt fordi klimaet viste seg å være for mektig. Omfanget av kostnader og konsekvenser er i grunnen ukjent – man vet fortsatt lite om konstruksjonenes levetid når de først settes ut, nettopp fordi svingningsvariasjonene er så store.

Det er altså flertallige faktorer som byr på problemer, men viljen og kunnskapen er der – først og fremst er det manglende midler som gjør implementeringen vanskelig. Dermed har man hittil ikke kommet frem til en variant som holder mål. På verdensbasis finnes det over tusen ulike patenterte teknikker for omforming av bølgeenergi. Blant annet varierer de mellom omforming til elektrisk energi på

MILJØ ... fortsetter side 15

7 023060 102111

AKTUELT

ANDRE MENER

Situasjonen i Syria kaster mørke skygger

Kasakhstan. Det positive bidraget fra Midtøsten til verden, både før og nå, er enormt. Vår vitenskap og kultur ville være langt fattigere uten Midtøstens kunnskapsrike befolkning. Energien som har blitt produsert her, har drevet den globale økonomien. Investeringene skaper jobber og velstand på alle kontinenter.

Alle land, inkludert Kasakhstan, drar fordeler av de økende økonomiske og politiske linkene til regionen. Handelen mellom vårt land og Midtøsten blomstrer. Fordedrrede transportløsninger vil føre til en enda raskere vekst. Den nye jernbanen mellom Kasakhstan, Turkmenistan og Iran som åpnet i fjor, tilbyr en direkte linje mellom innlandet og Gulf-statene. Nå forventer man å se togtrafikken øke fra tre millioner til 20 millioner tonn i 2020.

Mens den økonomiske maktbalansen fortsetter å skifte mellom øst og sør også er de kommende årene, blir våre bånd til Midtøsten stadig viktigere også for fremtiden.

Det som også er en utfordring er at regionen også er senter for noen av de største vanskelighetene det internasjonale samfunnet i dag står overfor. I en globalisert verden der nasjonale grenser ikke lenger medfører noen utfordring, setter disse utfordringene stabiliteten, sikkerheten og velstanden vår i fare. Og vi må alle ta del i arbeidet for å finne løsninger.

Den stadig pågående konflikten og kaoset i Syria, som også har forverret problemene i Irak, kaster mørke skygger over vårt kollektive håp for fremtiden. Mer enn 200 000 syrere har mistet livet, over seks millioner er internt fordrvet, og nesten fire millioner har søkt tilflukt i nabolandene. Det er en humanitær krise som vil få langvarige konsekvenser hvis vi ikke handler. Så vel som de grusomme konsekvensene krigen har for enkeltpennesker, er det også en reell fare når gjelder krutterutt til voldelig ekstremisme. Fremveksten av den såkalte Islamske staten i Irak og Levanten (IS) og organisasjonens bruk av terror er en trussel for alle land i regionen og for de omkringliggende statene. Her i Kasakhstan, for eksempel, er vi stolte av stabiliteten og harmonien som i dag preger samfunnet vårt. Borgere av ulik opprinnelse og trosbakgrunn lever i fred og toleranse innenfor landets grenser. Rundt 70 prosent av befolkningen er muslimer, men troen deres har ingen ting til felles med de hatefulde doktrinene IS forfekter. Det er en perversjon av hva de tror på.

Likevel er vi ikke tilfredse. Selv om voldelig fanatisme ikke har fått fotfeste i landet, hviler det en stadig trussel over regionen. Vi anerkjenner viktigheten av kollektive tiltak for å takle ekstremisme og dens konsekvenser, og er forpliktet til å være en del av dette arbeidet.

Det er derfor vi på forespørsel fra flere syriske opposisjonsgrupper denne uken var vertskap for samtaler for å finne måter å takle landets humanitære krise på, og for å skape grobunn for felles løsninger for å få slutt på konflikten.

Etter fire år med krig og den lidelsen krigen har forårsaket, er det klarere enn noen gang at det må en politisk løsning til for å hindre flere drap og mer ødeleggelse.

Vi opprunder også innsatsen i vårt eget land og med våre internasjonale partnere for å få bukt med og bekjempe ekstremisme. Dette er selvsagt noe som krever forbedret samarbeid når det gjelder sikkerhet, etterretning og utvikling av globale antiterrorrmål, som de nylig lanserte FN-målene mot terror. Noe av det vi må gjøre er å styrke vår innsats for å stoppe hvitvasking av penger og finansieringen av terrorisme. Vi må også forsikre oss om at masseødelegelsesvåpen på ingen måte finner veien inn mellom hendene til terroristgrupper. Likeledes må vi gjøre mer for å håndtere fattigdom, ulikhet og håpløshet – ingredienser som ofte skaper grobunn for ekstremisme. Kasakhstans økonomiske suksess har fått landet fra å være mottaker av internasjonalt assistanse til å bli en donor. Gjennom KazAID, vårt nødhjelpsbyrå som er under utvikling, er vi forpliktet til å være med på å sikre stabilitet og muligheter også utenfor vårt lands egne grenser.

Utdraget er hentet fra teksten «Syrias chaos casts a deep shadow over our future, av Kasakhstans utenrikssminister Erlan Idrissoov. Teksten sto på trykk i Al Jazeera den 28. mai.

FIFA – offer eller skyldige

Fotball-VM. Når jeg tenker tilbake på min samtale med Sepp Blatter i FIFAs hovedkvarter, husker jeg best hvor opptatt han var av å snakke om visse forpliktelser som føderasjonen trengte å implementere for å sikre seg mot korrupsjon og holde oversikt og ansvar. Dette var i desember 2012 – og det var bare prat. Det kommende året tapte Storbritannia og USA VM i fotball til fordel for Russland (2018) og Qatar (2022). Britene reagerte med å intensivere sin gravende journalistikk om FIFA, mens amerikanerne for alvor satte i gang sine undersøkelser om korrupsjon i FIFA. Var dette tilfeldig? Eller var dette USA og Storbritannias uttrykk for hevngjerrighet mot FIFA og føderasjonens ansatte? Blatter, som ved freddagens valg sikret seg en femte runde som FIFAs president, insinuerte dette etter at skandalen var et faktum. Han satte spørsmålstegn ved om noe av dette i det hele tatt hadde skjedd dersom USA og Storbritannia hadde vunnet vertstittelen.

Utdraget er hentet fra teksten «FIFA – Culpit or victim» av Marwan Bishara. Teksten sto på trykk i Al Jazeera den 29. mai.

En ny type superhelt – mer Moro

KORRUPSJON

Det brasilianske folket er opprørt og oppglødd idet en epokegjørende korrupsjonsskandale pløyer ny mark.

AV RUNA HESTMANN, RIO DE JANEIRO

Da den føderale dommeren Sérgio Moro en ettermiddag i april kom inn på supermarkedet i hjembyen Curitiba, brøt det ut spontan applaus fra de øvrige kundene i butikken. «Mer Moro, mindre Dilma,» sto det på paroler under den siste bølgen av demonstrasjoner i april. «Det brasilianske folket takker deg, Sérgio Moro,» sto det på andre plakater.

Det lages sanger om den 43 år gamle tobarnsfaren og juristen. Han ble kåret til årets brasilianer i nyhetsmagasinet «Isto É» i fjor, fordi han med myndighet leder Brasils største korrupsjonsetterforskning noensinne. Han er akkurat passe høy og mørk, har sin egen fanside på Facebook, og ble tatt imot som en helt da han ankom en boklansering i Sao Paulo i midten av mai.

Skandale. Det er det statskontrollerte oljeselskapet Petrobras som er under etteforskning for omfattende korrupsjon. Brasil regnes i dag for å være verdens største offshoremarked, og offshorerelaterte produkter og tjenester er Norges viktigste eksportartikkel. Petrobras er norske leverandørers aller viktigste kunde i det brasilianske markedet, og korrupsjonsavsløringer i Brasil følges derfor med stor interesse hjemme i Norge. Ingen norske selskaper har blitt trukket inn i Petrobras-etterforskningen, men mange mister kontrakter på leveranser til brasilianske skipsverft og har sett forretningspartnere bli dratt inn i etterforskningen.

«Det som skjer er vondt, men også godt. Det er slutten på en epoke, skandalen har rammet industrien hardt, men jeg tror at vi om kort tid ser positive konsekvenser av alt dette», sa José Roberto Neves, som leder den brasilianske grenen av Det norske rederiforbund i Brasil.

«Jeg er glad for å se at den nye antikorrupsjonsloven gir resultater,» sier advokat og president i det norsk-brasilianske handelskammeret i Rio de Janeiro, Camila Mendes Vianna Cardoso. «Dette viser at Brasil har et solid demokrati der rettsvesenet tror gjøre jobben sin uten innblanding.» Både Neves og Cardoso møtte nylig den norske statssekretæren fra Nærings- og

fiskeridepartementet, Dilek Ayhan, som blant annet var i Brasil for å feire 17. mai.

Under etterforskning. Statoil er også en stor aktør i Brasil, og korrupsjon er på ingen måte noe ukjent begrep for norske aktører i brasiliansk oljeindustri. Men det er en praksis norske aktører tar avstand fra – og det norske handelskammeret i Rio de Janeiro har for eksempel egne antikorrupsjonsretningslinjer som medlemmene forplikter seg til å følge.

Petrobras er også under etterforskning av det amerikanske kredittilsynet SEC, akkurat som Statoil var etter korrupsjonsskandalen i Iran i 2003. Frem til oktober 2006 var Statoil under kriminaletterforskning av amerikanske myndigheter, mistenkt for å ha brutt «Foreign corrupt practices Act». I en børsmelding 13. oktober 2006 skrev Statoil at de tok ansvaret for «bestikkelser betalt til en iransk tjenestemann i 2002 og 2003 for at denne skulle benytte sin innflytelse til å sikre Statoil en kontrakt for utbygging av det iranske gassfeltet.»

Ny lov. Det er mye takket være den nye antikorrupsjonsloven, inspirert av amerikanske «Foreign corrupt practices Act» som trådte i kraft i Brasil i fjor, at dommer Sérgio Moro har kunnet lede sin etterforskning med så stø hånd.

Det nye i loven er at man kan få strafferabatt for å samarbeide med

påtalemyndighetene, og dette har fått en lang rekke av de involverte, også mange høyt oppe i hierarkiet, til å avlegge detaljerte forklaringer, på en måte man aldri tidligere har sett i Brasil. I den første fasen av etterforskningen av Petrobras, ble en rekke sentrale mellommenn pågrepet, og samtlige valgte å samarbeide med politiet. Deres forklaringer førte til at en rekke høytstående direktører i Petrobras ble pågrepet. I november i fjor var turen kommet til direktører og toppledelsen i de seks entreprenørselskapene som betalte store summer i bytte mot lukrative kontrakter med oljeselskapet.

Regjeringspartiets kasserer João Vaccari Neto er blant de siste som ble fengslet – den 15. april. Ifølge dommer Sérgio Moro har Vaccari Neto gjennom flere år mottatt store pengesummer under bordet fra entreprenørselskape- ne som vant lukrative kontrakter med Petrobras. Mannen som i pressen pekes ut som selve lederen for kartellet av selskaper, direktøren for entreprenørfirmaet UTC, vil nå legge kortene på bordet, og har allerede innrømmet at UTC gav 7,5 millioner reais til Dilmas presidentvalgkamp i 2014 – i frykt for represalier i forhandlingene om kontrakter med Petrobras. Dette skal imidlertid drie seg om en lovlig gave, ifølge offentlige sngre. Det samme kan ikke sies om UTCs støtte til Lulas valgkamp i 2006, som skjedde under bordet.

Sérgio Moro og Dilma Rousseff i 2011.

Ikke idioter. «Dilma og Lula visste om alt,» har den fengslede mellommannen Alberto Yousseff sagt i avhør en rekke ganger. I henhold til Petrobras egne tall for fjerde kvartal 2014 har selskapet tapt om lag 16 milliarder kroner på korrupsjon. Koblingene til den en gang så folkekjære president Lula og til sittende president Dilma blir tydeligere for hver dag som går.

Konsekvensen er at oppslutningen om president Dilma aldri har vært lavere: Bare 13 prosent oppgir i en måling tidligere i år at de er fornøydte med den sittende presidenten og hennes regjering. 62 prosent mener hun gjør en «dårlig eller elendig» jobb. Til og med Nicholas Maduro i nabolandet Venezuela har førte oppslutning enn Dilma.

Sérgio Moro er altså i ferd med å bli en symbolskikkelse for motstanden som murer i Brasil. Den 15. mars i år fant nesten tre millioner brasilianere veien ut i gatene i 160 brasilianske byer for å vise sin misnøye med president Dilma Rousseff og hennes regjering. «Vi er ikke idioter,» sto det å lese på en av parolene i mobiliseringsnet, som er den største siden redemokratiseringen og kampen for direkte valg i 1983–84.

Gryter og sleiver. Økonomiske nedgangs-tider, inflasjon, skatteøkninger, innstramninger i veldferds- og pensjonsordninger. Slitasjen er så stor at Dilma Rousseff i lange perioder har unngått alle offentlige opptredener. I stedet lar hun finansminister Joaquim Levy og visepresident Michel Temer ta støyen.

Slitasjen er så stor at Dilma Rousseff i lange perioder har unngått alle offentlige opptredener.

En ny bølge landsomfattende demonstrasjoner fant sted 12. april. Under regjeringspartiet PTs politiske tv-reklame i beste sendetid 5. mai gjorde brasilianerne og sine naboer i sør – de fant fram gryter og sleiver, gikk ut på terrassene sine og banket i vei for å overdrive det regjeringen hadde på hjertet denne kvelden. I vår egen blokk i en middelklassebydel i Rio de Janeiro holdt de det gående i 10–12 minutter. *Panetaço* kalles dette fenomenet i Brasil – mens det kalles *cacerolazo* i Argentina – og er noe argentinerne har gjort i årevis for å vise sin misnøye med myndighetene. I sosiale medier mobiliseres det nå til generallstreik 26. juni.

Rene hender. Det var i Italia at dommer Sérgio Moro fant sin inspirasjon til «Operasjon Bilvask», som etterforskningen kalles i Brasil.

nå er inne i en ond sirkel der tilliten til den økonomiske politikken og pengetrykningen er brutt. Mer av det samme gjør situasjonen verre. Markedet reagerer på nytt, men nå mer brutalt ved å presse rentenivået i obligasjonsmarkedet enda høyere. 4. Deretter blir det klart at pengetrykningen ikke løser problemet, men snarere er selve problemet. 5. Obligasjonsmarkedet svinger ut av kontroll mens det forsøker å justere renten for å reflektere investorenes tapte tillit til pengetrykkeregimene.

Warren Buffett er en av verdens rikeste, og et illustrerende eksempel. Han gjør noe av det som tyskeren Hugo Stinnes gjorde tidlige på 1920-tallet: Stinnes ble født i 1870 i en familie som hadde store økonomiske interesser i gruvedrift. Da han overtok familiebedriften, fortsatte han å investere i realkтива – flere gruver, samt lasteskip til å frakte kullet. Stinnes lånte i tillegg store mengder med Reichsmark. Når pengetrykningen under Weimar-republikken førte til hyperinflasjon, løste Stinnes inn alle lånene med verdiløse papirpenger og satt tilbake med gjeldfrie gruver og skip.

Warren Buffett gjør mye av det samme i dag: Han investerte stort i transportsektoren i 2009, da han blant annet kjøpte Burlington Northern Santa Fe-jernbanen. I tillegg kjøpte han gruverettigheter langs jernbanelinjen, og han har med stor sannsynlighet investert i de rette finansielle instrumentene – de som nyter godt av effekten av høy inflasjon.

Japan som eksempel. Oljefondet har tilsvarende 500 milliarder kroner plassert i yen, 200 milliarder i japanske statsobligasjoner (JGBs) og 300 milliarder i japanske aksjer. Løpende avkastning er imidlertid null – sannsynligvis negativ i realtermer. Hovedbetykningen er knyttet til yen. Bank of Japan trykker 80 000 milliarder yen i året (16 prosent av BNP). De siste 25 år har Japan vært i deflasjonsmodus med store underskudd på statsfinansene. Denne

Sérgio Moro og Dilma Rousseff i 2011.

Den såkalte Mani Pulite-etterforskningen på første halvdel av 1990-tallet førte til radikale endringer i det italienske partisystemet. *Mani pulite* betyr rene hender på italiensk, og den landsomfattende etterforskningen avdekket omfattende korrupsjon. Avsløringene startet den 17. februar 1992, da dommeren Antonio di Pietro fikk Mario Chiesa i det italienske sosialistpartiet, arrestert for å ta imot bestikkelser.

Sergio Moro skrev i 2004 en artikkel om Mani Pulite-etterforskningen, og ifølge hans analyse ga etterforskningen så gode resultater fordi den var basert på tre grunnpilarer: fengslng, strafferabatt og offentliggjøring. Dette er de samme prinsippene som Moro jobber etter i sin egen etterforskning. Detaljer deles med offentligheten, og dommeravhørene legges i sin helhet ut på YouTube.

Sosiolog José Maurício Domingues ved Universitetet i Rio de Janeiro (UERJ) har tidligere sammenlignet situasjonen i Brasil i dag med den i Italia i kjølvannet av Mani Pulite-etterforskningen. «En enorm skepsis mot landets politikere er i ferd med å etablere seg,» sa han i et intervju med Ny Tid tidligere i år.

Også i Brasil kan det nå komme endringer i reglene for finansiering av de politiske partiene, men det er få som tror på radikale reformer.

Superhelter. Sammen med høyesterettsdommer Joaquim Barbosa har Sérgio Moro blitt en ny type helt for det brasilianske folket. Barbosa var Brasils ukuelige høyesterettsjustitiarius som i fjor valgte å gå av med pensjon for tiden etter å ha mottatt drapstruser. I 2013 figurerte han på listen over verdens 100 mest innflytelsesrike mennesker i Time Magazine, og han ble beundret av mange for å ha opprettholdt de historiske korrupsjonsdommene mot en lang rekke sentrale skikkelser i det regjerende arbeiderpartiet i forbindelse med korrupsjonsskandalen «Mensalão». Han var dessuten landets første svarte høyesterettsdommer.

Selv om situasjonen er svært uoversiktelig og utfallet vanskelig å si noe fornuftig om, er det positivt at brasilianerne lar seg opprøre, og at de identifiserer seg med og hyller folk som Moro og Barbosa – ikke bare såpestjerner med store rumpe eller fotballspillere som Neymar og gode, gamle Pelé. Under prøve-VM i 2013 ba Pelé det brasilianske folket om å glemme demonstrasjonene og «alt annet» og heller vise sin støtte til fotballandslaget. Heldigvis har mange forstått at det finnes viktigere kamper å kjempe enn de som foregår på en grønn gressmatte.

Hestmann er korrespondent i Ny Tid. runareporter@gmail.com.

ØKONOMI ... fortsetter fra forsiden

tidlig i 2013 med uttalelser til Finansavisen om de indirekte konsekvensene av vår oljerikdom. Det Johnsen sa, var følgende (kommentert i parantes):

- Vi har en kostnadsutfordring i norsk økonomi (*ute av kontroll?*).
- Det er umulig å måle produktiviteten i offentlig sektor (*systemsikt?*).
- Stortinget besluttet i 2005 at det ikke er nødvendig å sikre tilstrekkelig inndekning for fremtidige pensjoner (*pyramidespill om fremtidige pensjoner?*).
- Den norske velferdsstaten i dag går med et underskudd som uten betydelige effektivitetsendringer tilsvare 8–9 prosent i økte skatteinntekter (*falltellerkløring for den norske velferdsstaten?*).

Sigbjørn Johnsen og finansdepartementet trakk selv følgende konklusjon: «Denne utviklingen vil fortsette i tiårene fremover og gi økte utgifter, først til pensjoner og etter hvert også til helse og omsorg. Sparingen i Statens pensjonsfond gir et bidrag til å finansiere disse utgiftene, men vil langt fra være tilstrekkelig.» Bl-professor Hilde Bjørnland uttrykte det slik til Dagens Næringsliv: «Det er bare Norge som kan anslå et budsjettunderskudd for 2013 i størrelsesorden fem–seks prosent av BNP uten at noen hever et øyebryn.»

Kulturendring. Ved årsskiftet 2014/15 var verdien av Oljefondet 6024 milliarder kroner. Nåverdien av folketrygdens fremtidige forpliktelser til alderspensjoner var oppgitt til 6038 milliarder kroner. Hensyntatt nåværende underskudd på statsbudsjettet på 13–14 prosent – hvilket tilsvareer et underskudd på 5–6 prosent målt mot BNP, samt etterslep i offentlig vedlikehold på 2700 milliarder kroner og andre fremtidige velferdsforpliktelser – så er Oljefondet allerede «brukt opp» flere ganger.

Man kan spørre seg om ikke det er flere indirekte konsekvenser av vår oljerikdom ved å se til følgende statistikker over norsk produktivitet:

- Fire av ti sykmeldes for plager som ikke kan forklares medisinsk, men som skyldes «trøtthet og slapphet».
- Rundt 20 prosent av befolkningen i arbeidsfør alder er på en eller annen form for trygd.
- 657 000 årsverk gikk i 2012 tapt på grunn av dårlig helse og arbeidsløshet.
- Bak hvert tapte årsverk står det i

I 1962 søkte det amerikanske oljeselskapet Phillips om tillatelse til å utføre seismiske undersøkelser i Nordsjøen. Sommeren 1966 ble den første letebrønnen boret på norsk kontinentalskolek. Den var tørr. Historien vil ha det til at Phillips var i ferd med å gi opp da selskapet høsten 1969 – etter å ha blitt tvunget til å gjennomføre siste del av sitt boreprogram – traff blink. Ekofisk-feltet ble funnet, og det norske oljeeventyret var en realitet.

- gjennomsnitt 2,3 personer – og til sammen er det hele 1,5 millioner nordmenn –som helt eller delvis ikke jobber
- Folketrygdens post på statsbudsjettet utgjorde i 2012 hele 370 milliarder kroner. Det betyr at vi bruker 35 prosent av statsbudsjettet til å lønne folk som helt eller delvis ikke jobber.
- Fra 1962 og frem til i dag har den gjennomsnittlige arbeidstiden blitt redusert fra 48 til 30 timer per uke (SSB 2006).
- Fra 2011 til 2016 forventer regjeringen en økning av antall alderspensjonister fra 698 000 til 882 000.
- Norges offentlige anskaffelser er dyrest i Europa, da anbudsreglene er dårlige. Offentlig vedlikehold har ifølge en rapport et etterslep på 2700 milliarder kroner (VG). Eksempelvis siver 75 prosent av alt drikkevann ut i jorden på vei mot vannkranen.
- Hver fjerde gutt går rett fra vide-regående skole til NAV, samtidig som en undersøkelse fra Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste viser at kun 48 prosent av den norske befolkning ser på utdannelse som viktig. Tilsvarende gjennomsnitt for hele Europa er 81 prosent.

Dagens velferd finansieres på et vis ved å sende regningen videre til kommende generasjoner.

Direkte konsekvenser av Oljefondet. Dagens oljefond er investert med cirka 60 prosent i aksjer, cirka 35 prosent i obligasjoner og cirka 5 prosent i eiendom. Hovedproblemet med denne porteføljen er at den i vesentlig grad er i papirer, ikke realverdier som gull, sølv, mineraler, jernbaneskinner og lignende. Når pengetrykkeregimene (se Ny Tid 20.5) til verdens sentralbanker ikke lenger virker og tilliten forsvinner, kommer den økonomiske kollapsen. Da er det livsfarlig å ha investeringene i valuta-, aksje- og

Olav er Ny Tids økonomiske journalist. Han har bakgrunn fra investorbansjen og en mastergrad i finans.